

456 с.

2. Вівчар О. І., Колесніков А. П. Соціальна безпека: навчальний посібник. Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б. 2015. 146 с.

3. Вівчар О. І. Вплив злочинної діяльності на економічну безпеку підприємницьких структур в постконфліктних умовах: ідентифікація загроз та механізми протидії. Актуальні проблеми правознавства. Вип. 1(17). 2019. С. 113-119.

4. Кравчук С. Й. Економічна злочинність в Україні URL: <http://westudents.com.ua/glavy/16839-123-shlyahi-formuvannya-zagalnonatsionalno>.

УДК 347.23

Шармар О. М.

*доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТУ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

В умовах воєнного стану та масштабного привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем передбаченого ст. 191 Кримінального кодексу України (далі — КК) набуває підвищеної актуальності.

Метою даної статті є висвітлення особливостей кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, передбаченого ст. 191 КК.

Науковою розробкою цієї проблематики займалися Ю.А. Дорохіна, І. В. Навроцький, А. В. Савченко, М. І. Хавронюк та ін. Однак деякі аспекти кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем залишаються недостатньо дослідженими.

Основним безпосереднім об'єктом злочину є врегульовані законом суспільні відносини власності. Безпосереднім додатковим обов'язковим об'єктом злочину є суспільні відносини у сфері службової діяльності (ч. 2 ст. 191 КК).

Об'єктивна сторона злочину має форми: 1) привласнення чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні; 2) розтрата такого майна зазначеною особою (ч. 1 ст. 191 КК); 3) привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК).

Привласнення полягає у незаконному, безоплатному утриманні (вилученні) винним ввіреного чужого майна, що перебувало у його правомірному володінні. Як наслідок винний протиправно володіє і

користується вилученим майном, яке зберігає свої фізичні і економічні властивості (натурально-речову форму). *Наприклад*, Особа_1 будучи торгівельним представником ТОВ «Мілланд» і матеріально-відповідальною особою маючи намір на привласнення чужого майна, отримав від ТОВ «Мілланд» грошові кошти у сумі 1092,52 грн. для сплати за поставлений товар і згідно видаткових накладних не вніс до каси 1092,52 грн. [1]. Привласнення є закінченим з моменту вилучення чужого майна й отримання можливості розпорядитися ним.

Розтрата – це протиправне, незаконне і безоплатне обернення (відчуження, витрачання) винним чужого майна, яке йому ввірене чи перебувало в його віданні (спожиті продукти, пальне, витрачені кошти тощо). *Наприклад*, керівництво організації державної форми власності «Аграрний фонд» у листопаді 2013 р. передало збіжжя на зберігання до ДП «Луцький КХП No2». Керівник ДП «Луцький КХП No2» без отримання дозволу власника зерна, вирішив відвантажити у розмірі 26 тис. т. зерна комерційним структурам без оплати і спричинив матеріальні збитки на суму понад 58,81 млн. грн. Дії винного детективами НАБУ кваліфіковано за ч. 5 ст. 191 КК [2]. Розтрата є закінченим злочином з моменту відчуження, витрачання майна.

Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем полягає в тому, що службова особа незаконно обертає чуже майно на свою користь чи користь третіх осіб, використовуючи своє службове становище. На відміну від привласнення чи розтрата, предметом заволодіння чужим майном шляхом службового зловживання полягає у тому, що майно, яким винний заволодіває, не ввірене йому, не перебуває у його безпосередньому віданні, але внаслідок службового становища суб'єкт злочину має право оперативного управління цим майном [3]. *Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем є закінченим з моменту отримання можливості розпорядитися ним на власний розсуд.*

Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем із використанням обману необхідно відрізнити від шахрайства (ст. 190 КК). У постанові ВСУ від 14.11.2013 р. у справі № 5-30кс13 ВСУ зазначено, що визначальна ознака, яка відокремлює (відмежовує) це діяння від інших форм посягання на чужу власність, полягає в тому, що безоплатне обернення чужого майна на користь винної особи чи на користь іншої особи (осіб) відбувається через умисне протиправне використання можливостей службового становища [4].

Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем необхідно відрізнити від зловживання владою або службовим становищем, передбаченого ст. 364 КК [5].

Суб'єктом злочину привласнення і розтрата, відповідальність за які передбачена ч. 1 ст. 191 КК є особа 16 р., якій майно, що є предметом цього злочину, було ввірене чи перебувало в її віданні. Суб'єктом злочину привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191) може бути лише *службова особа*. Суб'єктом злочинів, передбачених частинами 3-5 цієї статті, може бути особа, якій майно було ввірене чи у віданні якої воно перебувало, так і службова особа. Суб'єктивна сторона злочину

характеризується прямим умислом та корисливим мотивом.

Кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими ознаками злочину є вчинення його: повторно; за попередньою змовою групою осіб; особливо великих розмірах чи в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 5 ст. 191 КК) розмірах; організованою групою (ч. 5 ст. 191 КК).

Необхідно зауважити, що ч. 2 ст. 191 КК, яка передбачає відповідальність за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем є схожою за об'єктивними ознаками складу правопорушення, передбаченого ст. 184¹ КУпАП. Діяння, передбачене ст. 184¹ КУпАП полягає у використанні посадовою особою в особистих чи інших неслужбових цілях державних коштів, наданих їй у службове користування приміщень, засобів транспорту чи зв'язку, техніки або іншого державного майна, якщо це завдало державі шкоди на суму, що не перевищує п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Адміністративна відповідальність за вчинення такого діяння іншою, крім посадовою, особою не передбачена. Під використанням розуміють застосування чогось з користю або вигодою для себе. Аналіз зазначених норм законодавства про адміністративну відповідальність свідчить про те, що законодавець чітко не сформулював і не визначив форми незаконного використання майна, його розмежування з подібними способами заволодіння майном, вчинення таких діянь посадовими чи службовими особами. Як наслідок, створюються проблеми у правозастосовній діяльності під час визначення виду юридичної відповідальності за використання будь-якого державного чи комунального майна або коштів в приватних інтересах [6, с. 49].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вирок Комінтернівського районного суду м. Харкова від 16.01.2015 р. № провадження 1-кп/641/52/2015, Справа № 641/10355/14-к *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42320222>
2. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування /За ред. М. І. Хавронюка. К. : Москаленко О. М., 2019. 464 с. С. 38.
3. Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 28.02.2019 р. Справа № 456/1181/15-к. Провадження № 51-7858 км 18. URL : <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/80181431>.
4. Постанова судової палати у КС ВСУ 14.11.2013 р. Справа № 5-30к13. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/35794481>.
5. Постанова КС ВСУ у справі No5-48к13 від 23.01.2014 р. URL : https://zib.com.ua/ua/print/89608-pravoviy_visnovok_verhovnogo_sudu_ukraini_u_spravi_pro_pereg.html.
6. Шармар О.М. Okремі питання кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності. Матеріали IV Яценківських читань: *Збірка тез доповідей учасників науково-практичної конференції «Сучасне кримінальне право України: конституційний, міжнародно-правовий та порівняльно-правовий виміри»*. Збірка тез доповідей учасників круглого столу здобувачів освіти «Кримінальне право України: окремі нормативні, правозастосовні та теоретичні проблеми» (27 грудня 2023 року). Резюме панельної дискусії «Міжнародне

кримінальне право без міфів, страхів та стереотипів» (27 грудня 2023 року) / упоряд. А.А. Стрижевська, С.Д. Шапченко, К.П. Задоя. К., 2024. 172 с. <https://drive.google.com/file/d/1iRX19j1oOjT2-FNRRRFjH9qxJ3sdVooZ/view>

УДК 343.14+343.135

Рогатинська Н. З.
*д.ю.н., професор,
завідувач кафедри кримінального права
та процесу, Західноукраїнський
національний університет*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

З історії розвитку будь-якої держави відомо, що наслідки військових агресій завжди призводили до нестабільності політичної та економічної ситуації в країні, неминуче спричиняли загострення соціальних проблем, погіршення якості життя людей, зростання рівня злочинності, в тому числі серед неповнолітніх.

Турбота держави про «здорову» націю, ядром якої є підростаюче покоління очевидна, адже саме йому відведена вирішальна роль у побудові в майбутньому незалежної, демократичної країни з євроінтеграційним вектором подальшого розвитку, представленням її на державному та міжнародному рівнях. Тому, вирішення проблем злочинності неповнолітніх в Україні на сучасному етапі її розвитку, є пріоритетним завданням держави.

Розглядаючи питання злочинності неповнолітніх необхідно враховувати, що вона є складовою загальної злочинності, яка розвивається під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Дитяча та підліткова злочинність суттєво відрізняється від дорослої злочинності за своїми кримінально-правовими, кримінально-процесуальними та кримінологічними характеристиками, що впливають з юридичних, соціальних, психологічних та кримінологічних якостей особи неповнолітнього.

Злочинність неповнолітніх характеризується певними особливостями, що виділяє її в окремий вид, протидія якій, потребує вироблення з боку держави комплексного підходу її вирішення. Особливу увагу привертає те, що дана категорія осіб належить до найбільш кримінально вразливих соціальних груп, яка водночас формує загальний рівень злочинності і суттєво впливає на криміногенну ситуацію в країні загалом. Державними органами не тільки виявляються причини та умови дитячої та підліткової злочинності, але й постійно розробляються та вживаються заходи, спрямовані на її запобігання.

Значна увага кримінологічним проблемам злочинності неповнолітніх приділялась відомими українськими вченими, зокрема у працях В.В. Голіни, Б.М. Головікіна, С.Ф. Денисова, А.К. Закалюка, О.Г. Кальмана, Н.З. Рогатинської, Н.С. Юзікової В. І. Шакур, Л. Герасименко, А. П. Джужи та ін. У працях науковців досліджувалися умови та причини злочинності осіб цієї вікової групи, розроблялися різні шляхи її попередження. Незважаючи на